

ISSN (Print)2616-6887
ISSN (Online) 2617-605X

ВЕСТНИК
ЕВРАЗИЙСКОГО
НАЦИОНАЛЬНОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА

BULLETIN
of L.N. GUMILYOV
EURASIAN NATIONAL
UNIVERSITY

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ
ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР. АЙМАҚТАНУ. ШЫҒЫСТАНУ. ТҮРКІТАНУ сериясы

POLITICAL SCIENCE. REGIONAL STUDIES. ORIENTAL STUDIES.
TURKOLOGY Series

Серия **ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ. РЕГИОНОВЕДЕНИЕ. ВОСТОКОВЕДЕНИЕ.**
ТҮРКОЛОГИЯ

№ 1 (130)/2020

1995 жылдан бастап шығады
Founded in 1995
Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады
Published 4 times a year
Выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан, 2020
Nur-Sultan, 2020
Нур-Султан, 2020

Бас редакторы: **Нуртазина Р.А.**

с.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (саяси ғылымдар)

Бас редактордың орынбасары **Нечаева Е.Л.**, с.ғ.к., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Қазақстан (саяси ғылымдар)

Бас редактордың орынбасары **Ахметжанова Л.К.**, т.ғ.к., доцент, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Қазақстан (халықаралық қатынастар)

Редакция алқасы

Абжаппарова Б.Ж.	т.ғ.д., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (шығыстану)
Авдеева О.А.	с.ғ.д., доцент, Лойола университеті, Чикаго, АҚШ (саяси ғылымдар)
Азмуханова А.М.	т.ғ.к., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (халықаралық қатынастар)
Әбдуалиұлы Б.	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (түркітану)
Әлібекұлы А.	ф.ғ.к., доцент, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (шығыстану)
Әлиева С.К.	т.ғ.к., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (халықаралық қатынастар)
Барсуков А.М.	с.ғ.к., доцент, Сібір басқару институты, ХШЖМҚРА филиалы (саяси ғылымдар)
Бирюков С.В.	с.ғ.д., проф., Кемерово мемлекеттік университеті, Кемерово, Ресей (саяси ғылымдар)
Габдулина Б.А.	т.ғ.к., доцент, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (саяси ғылымдар)
Дәркенов К.Г.	т.ғ.к., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (аймақтану)
Дүйсембекова М.К.	с.ғ.к., доцент, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (саяси ғылымдар)
Жолдыбалина А.С.	PhD, доцент, Қазақстан стратегиялық зерттеулер институты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (саяси ғылымдар)
Жолдасбекова А.Н.	с.ғ.к., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (халықаралық қатынастар)
Зимони Иштван	проф., Сегед университеті, Сегед, Венгрия (түркітану)
Ибраев Ш.	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (түркітану)
Ирфан Шахзад	PhD, Саяси зерттеулер институты, Исламабад, Пакистан (халықаралық қатынастар)
Каиржанов А.К.	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (түркітану)
Кайыркен Т.З.	т.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (шығыстану)
Кожирова С.Б.	с.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (саяси ғылымдар)
Конкобаев К.	ф.ғ.к., проф., Түркі академиясы халықаралық ұйымы, Нұр-Сұлтан (түркітану)
Копежанова Д.Е.	PhD, доцент, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (саяси ғылымдар)
Ланко Д. А.	с.ғ.к., доцент, Санкт-Петербург мемлекеттік университеті, Санкт-Петербург, Ресей (саяси ғылымдар)
Ласлу Марац	PhD, проф., Амстердам университеті, Амстердам, Нидерланды (халықаралық қатынастар)
Мандана Тишеяр	PhD, Алламе Табатабаи университеті, Тегеран, Иран (халықаралық қатынастар)
Невская И.А.	ф.ғ.к., проф., Гете атындағы университет, Франкфурт-на-Майне, Германия (түркітану)
Нұрбаев Ж.Е.	т.ғ.к., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (аймақтану)
Оспанова А.Н.	PhD, доцент, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (аймақтану)
Пунит Гаур	PhD, проф., Нью-Дели университеті, Нью-Дели, Индия (аймақтану)
Пауло Ботта	PhD, проф., Ла-Плата ұлттық университеті, Ла-Плата, Аргентина (саяси ғылымдар)
Рыстина И.С.	PhD, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (саяси ғылымдар)
Сейит Али Авджу	PhD, Ыылдырыма Беязит университеті, Анкара, Түркия (аймақтану)
Сомжүрек Б.Ж.	т.ғ.к., доцент, Astana International University, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (халықаралық қатынастар)
Тәштемханова Р.М.	т.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (аймақтану)
Шаймердинова Н.Г.	ф.ғ.д., проф., Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан, Қазақстан (түркітану)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Сәтпаев к-сі, 2, 402 б.

Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-432)

E-mail: vest_polit@enu.kz, web-site: <http://bulpolit.enu.kz/>

Жауапты хатшы, компьютерде беттеген: Ә.С. Жұматаева

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы.

САЯСИ ҒЫЛЫМДАР. АЙМАҚТАНУ. ШЫҒЫСТАНУ. ТҮРКІТАНУ сериясы

Меншіктенуші: ҚР БҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК

Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде тіркелген. 25.05.18 ж. № 17125-Ж -тіркеу куәлігі

Басуға 30.03.2020 ж. қол қойылды

Ашық қолданудағы электрондық нұсқа: <http://bulphysast.enu.kz>

Мерзімділігі: жылына 4 рет. Тиражы: 25 дана

Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: +7(7172)709-500 (ішкі 31-432)

Editor-in-Chief: **Roza Nurtazina**
Doctor of Political Sciences, Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (political science)

Deputy Editor-in-Chief: **Yelena Nechayeva**, Can. of Political Sci., Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (political science)
Deputy Editor-in-Chief: **Leila Akhmetzhanova**, Can. of Historical Sci., Assoc.Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (international relations)

Editorial board

Bekzhan Abdualiuly	Doctor of Philology, Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (turkology)
Bibikhadisha Abzhapparova	Doctor of Historical Sci., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (oriental studies)
Aiman Azmukhanova	Can. of Historical Sci., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (international relations)
Akzhigit Alibekuly	Can. of Philology, Assoc.Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (oriental studies)
Saule Aliyeva	Can. of Historical Sci., Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (international relations)
Ol'ga Avdeeva	Doctor of Political Sci., Assoc.Prof., Loyola University, Chicago, USA (political science)
Aleksandr Barsukov	Can. of Political Sci., Assoc.Prof., Siberian Institute of Management, Branch of RANEP, Russia (political science)
Sergey Biryukov	Doctor of Political Sci., Prof., Kemerovo State University, Kemerovo, Russia (political science)
Bagysh Gabdulina	Can. of Historical Sci., Assoc.Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (political science)
Kurmangali Darkenov	Can. of Historical Sci., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (regional studies)
Maira Dyussembekova	Can. of Political Sci., Assoc.Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (political science)
Shakir Ibrayev	Doctor of Philology, Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (turkology)
Irfan Shahzad	PhD, Institute for Political Studies, Islamabad, Pakistan (international relations)
Abai Kairzhanov	Doctor of Philology, Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (turkology)
Tursynkhan Kaiyrken	Doctor of Historical Sci., Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (oriental studies)
Kadyraly Konkobayev	Can. of Philology, Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (turkology)
Svetlana Kozhirova	Doctor of Political Sci., Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (political science)
Danagul Kopezhanova	PhD, Assoc. Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (political science)
Dmitrij Lanko	Can. of Political Sci., Assoc.Prof., St Peterburg University, Saint Petersburg, Russia (political science)
Laszlo Maracz	PhD, Prof. Amsterdam University, Amsterdam, Netherlands (international relations)
Mandana Tisheyar	PhD, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran (international relations)
Irina Nevskaya	PhD, Goethe University, Germany, Frankfurt am Main (turkology)
Zhaslan Nurbayev	Can. of Historical Sci., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (regional studies)
Aigerim Ospanova	PhD, Assoc.Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (regional studies)
Punit Gaur	PhD, Prof. University of New Delhi, New Delhi, India (regional studies)
Paulo Botta	PhD, Prof., National University of La Plata, La Plata, Argentina (political science)
Indira Rystina	PhD, L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (political science)
Seyit Ali Avcu	PhD, Yildirim Beyazit University, Ankara Turkey (regional studies)
Baubek Somzhurek	Can. of Historical Sci., Assoc.Prof., Astana International University, Nur-Sultan, Kazakhstan (international relations)
Raihan Tashtemkhanova	Doctor of Historical Sci., Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (regional studies)
Nurila Shaymerdinova	Doctor of Philology, Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (turkology)
Akbota Zholdasbekova	Can. of Political Sci., Prof., L.N.Gumilyov ENU, Nur-Sultan, Kazakhstan (international relations)
Alua Zholdybalina	PhD, Assoc.Prof., Kazakhstan Institute for Strategic Studies, Nur-Sultan, Kazakhstan (political science)
Zimonyi Istvan	Prof., University of Szeged, Szeged, Hungary (turkology)

Editorial address: 2, Satpayev str., of. 402, Nur-Sultan city, Kazakhstan, 010008.

Tel.: +7(7172) 709-500 (ext. 31-432). E-mail: vest_polit@enu.kz, web-site: <http://bulpolit.enu.kz/>

Responsible secretary, computer layout: Aliya Zhumatayeva

Bulletin of the L.N.Gumilyov Eurasian National University **POLITICAL SCIENCE. REGIONAL STUDIES. ORIENTAL STUDIES. TURKOLOGY Series**

Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N.Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

Registered by Ministry of information and communication of Republic of Kazakhstan. Registration certificate No. 17125-Ж from 25.05.2018

Signed in print 30.03.2020. Available at: <http://bulphysast.enu.kz>

Periodicity: 4 times a year. Circulation: 25 copies

Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: +7(7172) 709-500 (ext.31-432)

Главный редактор: **Нуртазина Р.А.**
д.полит.н., проф., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (полит. науки)
Зам. главного редактора: **Нечаева Е.Л.**, к.полит.н., проф., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан
(полит. науки)
Зам. главного редактора: **Ахметжанова Л.К.**, к.ист.н., доцент, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан,
Казахстан (международные отношения)

Редакционная коллегия

Абдуалиулы Б.	д.ф.н., проф., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (тюркология)
Абжаппарова Б.Ж.	д.ист.н., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (востоковедение)
Авдеева О. А.	д.полит.н., доцент, университет Лойола, Чикаго, США (полит.науки)
Азмуханова А.М.	к.ист.н., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (международные отношения)
Алибекулы А.	к.ф.н., доцент, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (востоковедение)
Алиева С.К.	к.ист.н., проф., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (международ.отношения)
Барсуков А. М.	к.полит.н., доцент, Сибирский институт управления – филиал РАНХиГС, Новосибирск, Россия (политические науки)
Бирюков С.В.	д.полит.н., проф., Кемеровский государственный университет, Кемерово, Россия (полит. науки)
Габдулина Б.А.	к.ист.н., доцент, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (полит.науки)
Даркенов К.Г.	к.и.н., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (регионоведение)
Дюсембекова М.К.	к.полит.н., доцент, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (полит.науки)
Жолдыбалина А.С.	PhD, доцент, Казахстанский институт стратегических исследований, Нур-Султан, Казахстан (полит.науки)
Жолдасбекова А.Н.	к.полит.н., проф., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (международ. отношения)
Зимони Иштван	проф., Сегедский университет, Сегед, Венгрия (тюркология)
Ибраев Ш.	д.ф.н., проф., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (тюркология)
Ирфан Шахзад	PhD, Институт политических исследований, Исламабад, Пакистан (международ. отношения)
Каиржанов А.К.	д.ф.н., проф., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (тюркология)
Кайыркен Т.З.	д.ист.н., проф., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (востоковедение)
Кожирова С.Б.	д.полит.н., проф., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (полит.науки)
Конкобаев К.	к.ф.н., проф., Международная Тюркская академия, Нур-Султан, Казахстан (тюркология)
Копежанова Д.Е.	PhD, доцент, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (полит.науки)
Ланко Д. А.	к.полит.н., доцент, Санкт-Петербургский гос.университет, Санкт-Петербург, Россия (полит.науки)
Ласлу Марац	PhD, проф., Амстердамский университет, Амстердам, Нидерланды (международ. отношения)
Мандана Тишеяр	PhD, Университет Алламе Табатабаи, Тегеран, Иран (международ. отношения)
Невская И.А.	PhD, Гете Университет, Франкфурт-на-Майне, Германия (тюркология)
Нурбаев Ж.Е.	к.и.н., ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (регионоведение)
Оспанова А.Н.	PhD, доцент, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (регионоведение)
Пунит Гаур	PhD, проф., университет Нью-Дели, Нью-Дели, Индия (регионоведение)
Пауло Ботта	PhD, проф., национальный университет Ла-Платы, Ла-Плата, Аргентина (полит.науки)
Рыстина И.С.	PhD, ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (полит.науки)
Сейит Али Авджу	PhD, университет Йылдырыма Беязита, Турция (регионоведение)
Сомжурек Б.Ж.	к.ист.н., доцент, Astana International University, Нур-Султан, Казахстан (международ. отношения)
Таштемханова Р.М.	д.ист.н., проф. (Казахстан), ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (регионоведение)
Шаймердинова Н.Г.	д.ф.н., проф. (Казахстан), ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан (тюркология)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, каб. 402

Тел.: +7(7172) 709-500 (вн. 31-432)

E-mail: vest_polit@enu.kz, web-site: <http://bulpolit.enu.kz/>

Ответственный секретарь, компьютерная верстка: А.С. Жуматаева

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева.

Серия:ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ. РЕГИОНОВЕДЕНИЕ. ВОСТОКОВЕДЕНИЕ. ТЮРКОЛОГИЯ

Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК

Зарегистрирован Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан

Регистрационное свидетельство № 17125-Ж от 25.05.18 г.

Подписано в печать: 30.03.2020 г.

Электронная версия в открытом доступе: <http://bulphysast.enu.kz>

Периодичность: 4 раза в год. Тираж: 25 экземпляров

Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: +7(7172)709-500 (вн.31-432)

МАЗМҰНЫ

<i>Алимбеков Р.Ж.</i> Қорқыт Ата: аңыз және тарих	11
<i>Аскербек А.А., Есдаулетова А.М.</i> Бұрынғы КСРО құрамындағы елдердің ЕАЭО үлгісіндегі интеграциялық процестері	17
<i>Бакалов В.Г.</i> XX ғасырдың бірінші жартысындағы эстондық құқықтық жүйенің қалыптасуына Ресейдің нормативтік әсері	30
<i>Бюлегенова Б.Б., Өтегұлов О.Ж.</i> Израильдің ядролық бағдарламасының аймақтық қауіпсіздікке әсері	38
<i>Гишар Ж.-П., Жанбулатова Р.С., Дюсембекова М.К.</i> Қытай полицентрлік әлемде	45
<i>Долженкова Е., Бакалов В.Г.</i> Латвия мен Эстониядағы Ресейлік насихаттың салыстырмалы талдауы	54
<i>Досжан Р.А.</i> «Дейін» шылауының тарихи-этимологиялық негіздері	71
<i>Досмахамбетұлы Ғ.</i> Студент жастардың діндарлық деңгейі: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразиялық ұлттық университеті мысалында	78
<i>Досмахамбетұлы Ғ., Онучко М.Ю.</i> Конфессияаралық келісім қазақстандық тұрақтылықтың негізі ретінде	90
<i>Досымхан Е. Д.</i> ЕЭО-қа мүше мемлекеттерінің сауда-экономикалық қатынастар контекстіндегі интеграциялық процестердің даму тенденциялары	98
<i>Ермекебаева Ж.К.</i> Қазақстан Республикасында саяси партиялардың қызметін қоғамдық бақылау	107
<i>Есдаулетова А.М., Еркебаланов К.А.</i> Ядролық энергетикадағы Америка Құрама Штаттарының көшбасшылық мәселесі	117
<i>Жакупов Р.К.</i> «Үлкен Еуразия» тұжырымдамасының қазақстандық көрінісі	124
<i>Камалджанова Т.А., Хусаинова А.Ж.</i> Ең ықпалды кибер науқандар	137
<i>Қожбанхан Е.К., Калдыбекова А.Д.</i> «Постшындық» («Post-truth»), медиа және саясат	145
<i>Қусаинова А.М., Тянь Юань.</i> ҚХР сыртқы саясатын жүзеге асырудағы «жұмсақ күштің» тиімді құралдары	154
<i>Насимов М. Ө.</i> Тарихи сана және оның негізгі түсініктері	162
<i>Рысбекова-Чатаклы А.Б., Адильбекова Э.</i> «Көкжарлы Барақ батыр» жырындағы Барақ батыр бейнесі	172
<i>Садри Хуман А., МакДауэлл Г.</i> Билік ауысуының өзара байланысы: Каспийдегі Америка-Иран қарым-қатынасы	178
<i>Таирова Н.Р.</i> Шыңжаң Орта Азиядағы «Бір белдеу - бір жол» бастамасын жүзеге асырудағы географиялық «ХАБЫ» ретінде	185
<i>Шаймердинова Н.Г., Жиёмбай Б.С.</i> Қазақстандағы құмық диаспорасы тілінің ерекшеліктері	199

CONTENTS

<i>Alimbekov R. Zh.</i> Korkyt ata: Legends and History	11
<i>Askerbek A.A., Yesdauletova A.M.</i> EAEU is a sample for integration processes in the countries of former USSR	17
<i>Bakalov V.G.</i> Normative Influence of Russia on the Formation of the Estonian Legal System in the First Half of the Twentieth Century	30
<i>Byulegenova B.B., Otegulov O.J.</i> The impact of Israel's nuclear program on regional security	38
<i>Guichard Jean-Paul, Zhanbulatova R.S., Dyussebekova M. K.</i> China in polycentric world	45
<i>Dolzhenkova E., Bakalov V.G.</i> Comparative analysis of Russian propaganda in Latvia and Estonia	54
<i>Doszhan R.</i> Historical and etymological basis of conjunction "Deyin"	71
<i>Dosmakhambetuly G.</i> Religious level of student youth: on the example of the L. N. Gumilyov Eurasian National University	78
<i>Dosmakhambetuly G., Onuchko M.U.</i> Interfaith Consensus as the Basis of Kazakhstan Stability	90
<i>Dossymkhan Ye.</i> The tendency of development of integration processes in the context of trade and economic relations of the EAEU participant countries	98
<i>Yermekbayeva Zh.K.</i> Public control over the activities of political parties in the Republic of Kazakhstan	107
<i>Yesdauletova A.M., Yerkebalanov K.A.</i> The United States of America nuclear energy leadership challenge	117
<i>Zhakupov R.K.</i> Kazakhstan's vision of the concept "Great Eurasia"	124
<i>Kamaljanova T.A., Khussainova A.Zh.</i> The most influential cybercampaigns	137
<i>Kozhankhan E.K., Kaldybekova A.D.</i> Post-truth, media and politics	145
<i>Kussainova A. M., Tian Yuan.</i> Effective tools of "soft power" in the implementation of China's foreign policy	154
<i>Nassimov M.O.</i> Historical consciousness and its main concepts	162
<i>Rysbekova-Chatakly A.B., Adilbekova E.</i> Image of Barak Batyr in Epos «Kokzharly Barak Batyr»	172
<i>Sadri Houman A., Greg McDowall.</i> Interlocking Power Shifts: US-Iran Relations in the Caspian	178
<i>Tairova N.R.</i> Xinjiang as a geographical « HUB » in China implementation of the initiative «One belt one road» in Central Asia	185
<i>Shaymerdinova N.G., Zhiyembay B.S.</i> Features of the language of the Kumyk Diaspora living in Kazakhstan	199

СОДЕРЖАНИЕ

ПОЛИТИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Алимбеков Р.Ж.</i> Коркыт ата: предания и история	11
<i>Аскербек А.А., Есдаулетова А.М.</i> Интеграционные процессы в странах бывшего СССР на примере ЕАЭС	17
<i>Бакалов В. Г.</i> Нормативное влияние России на формирование эстонской правовой системы первой половины XX века	30
<i>Бюлегенова Б.Б., Отегұлов О.Ж.</i> Влияние ядерной программы Израиля на региональную безопасность	38
<i>Гишар Ж-П., Жанбулатова Р.С., Дюсембекова М.К.</i> Китай в полицентричном мире	45
<i>Долженкова Е., Бакалов В. Г.</i> Сравнительный анализ российской пропаганды в Латвии и Эстонии	54
<i>Досжан Р.А.</i> Историко-этимологические основы союза «дейін»	71
<i>Досмахамбетұлы Г.</i> Религиозный уровень студенческой молодежи: на примере Евразийского национального университета им. Л. Н. Гумилева	78
<i>Досмахамбетұлы Г., Онучко М.Ю.</i> Межконфессиональный консенсус как основа стабильности Казахстана	90
<i>Досымхан Е. Д.</i> Тенденция развития интеграционных процессов стран-участниц ЕАЭС в контексте торгово-экономических отношений	98
<i>Ермекбаева Ж.К.</i> Общественный контроль за деятельностью политических партий в Республике Казахстан	107
<i>Есдаулетова А.М., Еркебаланов К.А.</i> Проблема лидерства Соединенных Штатов Америки в ядерной энергетике	117
<i>Жакупов Р.К.</i> Казахстанское видение концепции «Большая Евразия»	124
<i>Камалджанова Т.А., Хусаинова А.Ж.</i> Самые влиятельные кибер-кампании	137
<i>Қожбанхан Е.К., Калдыбекова А.Д.</i> «Пост-правда» («Post-truth»), медиа и политика	145
<i>Кусаинова А.М., Тянь Юань.</i> Эффективные инструменты «мягкой силы» в реализации внешней политики КНР	154
<i>Насимов М.О.</i> Влияние факторов терроризма, экстремизма и сепаратизма на национальную политику Китайской Народной Республики	162
<i>Рысбекова-Чатаклы А.Б., Адильбекова Э.</i> Образ Барак батыра в эпосе «Кокжарлы Барак батыр»	172
<i>Садри Хуман А., МакДауэлл Г.</i> Взаимосвязь смены власти: американо-иранские отношения на Каспии	178
<i>Таирова Н.Р.</i> Синьцзян как географический «ХАБ» в реализации инициативы «Один пояс - один путь» в Центральной Азии	185
<i>Шаймердинова Н.Г., Жиембай Б.С.</i> Особенности языка кумыкской диаспоры, проживающих в Казахстане	199

КОЛОНКА РЕДАКТОРА

Политическое воззрение АБАЯ: критический синтез современности

В Казахстане 2020 год ознаменован 175-летним юбилем Абая Кунанбаева – выдающегося мыслителя и поэта, философия которого стала неотъемлемой частью культурной и национальной идентичности гражданского общества в мировом масштабе.

Президент Республики Казахстан Касым-Жомарт Токаев в статье «Абай и Казахстан в XXI веке» призвал осмыслить творческое наследие великого Абая и рационально использовать его в деле модернизации общественного сознания и духовного развития нации. Концепция статьи стала важным компонентом государственной политики Казахстана, направленной на сохранение исторического наследия во имя будущего поколения.

Что может быть общего между жизненными установками, философией, знаниями Абая Кунанбаева XIX века и инновационной современностью XXI века?

Прежде всего отметим концепцию Абая о всесторонне развитом человеке, «Толық адам», в которой заложена идея о человеческом капитале: о трудолюбивых, открытых миру, стремящихся к постоянному развитию и добру граждан общества. Эта концепция в современных условиях становится главным ориентиром в воспитании студенческой молодежи в университетах Казахстана. Что мы должны извлекать из творчества Абая для политической науки? В чем актуальность и особенность политических воззрений Абая?

Обратимся к двум тенденциям политического воззрения Абая.

Во-первых. Эпоха Абая. Из политической истории мы знаем, что на рубеже XIX-XX веков в Казахстане происходили перемены в социально-экономической, политической и культурной сферах жизнедеятельности общества. Влияние капиталистических отношений, развитие демократической мысли, увеличение роли и значимости науки, образования способствовали началу прогресса и пересмотру устоявшихся ценностей, поиску новых ориентиров развития казахстанского общества.

Эпоха Абая - это время патриархально-феодалных устоев в казахской степи, которые стали трансформироваться с появлением товарно-денежных отношений, усилением феодального и колониального гнета, упразднением ханства, установлением волостного правления и вследствие борьбы за власть. В этих условиях политические воззрения и демократические стремления в борьбе за интересы трудового народа у Абая проявляются в его произведениях, отражающих проблемы социально-политической, экономической и культурной жизни общества.

К примеру, мыслитель поднимал вопросы демократизации судопроизводства, классовой сущности системы «выборов», политического союза царских властей и казахской феодальной верхушки в управлении регионами. На должности биев, по мнению Абая, «избираются невежественные люди», не знающие казахского обычного права, сводов законов, созданных Касымханом, Есимханом и Таукеханом.

По своим политическим взглядам Абай был далек от революционного демократизма и понимания необходимости модернизации экономической основы господствовавших общественно-политических порядков. Полагаем, что мыслитель с позиций идеализма считает политическую власть всесильной, так как все происходящее в общественной жизни зависит от воли людей, занимающих высокие государственные посты.

Другим аспектом в произведениях Абая стали идеи о роли общественных условий в формировании характера личности. Он писал: «Человек — дитя своего времени. Если плох тот или иной человек, то в этом виноваты все его современники». В одном из стихотворений 1902 года Абай отмечал: «Эпоха тянет за собой всех. Эпоха формирует людей», однако

рамки патриархально-феодального общества не изменили его идеалистических взглядов на общественную жизнь.

Во-вторых. Эпоха XXI века. В наше время глобальные вызовы и риски требуют переосмысления Абая в современной политической науке. В условиях XXI века мировая цивилизация достигла суперскоростных инновационных технологий, люди стали образованными, креативными, активными участниками всех политических процессов гражданского общества. Однако сохранилась одна тенденция - социальные отношения природы человека, коммуникация между властью и обществом.

В этом аспекте книга наставлений «Гаклия» (Слова-назидания) Абая обретает особую актуальность в осмыслении богатства духовной культуры наших предков, в сохранении идентичности социума в потоке глобализации и социальной ответственности каждого гражданина.

В книге наставлений Абай излагает свое видение истории казахов, человеческого капитала, основанных на вопросах государственного управления, образования, нравственности, языка общения, права и морали. От культурного развития человека, считал мыслитель, напрямую зависит развитие мира. Чем больше узнает человек о мире, тем светлее становятся его душа и мысли. Высоконравственные люди — основа счастливого общества.

Проведем параллель между идеями Абая и актуализацией его концепций в государственной политике Казахстана.

Идеи Абая в XIX веке	Актуальность идеи в XXI веке
Концепция «полный человек»	Духовная основа человеческого капитала и социальная ответственность
Обучение и развитие народа	Непрерывное образование личности
Изучение иностранных языков	Концепция трехязычия в Казахстане
Уважительное отношение к родному языку	Развитие государственного языка
Изучение искусства	Формирование интеллектуальной нации
Единство народа и миролюбие	Конструктивный диалог между властью и обществом, Национальный совет общественного доверия
Проблема меритократии	Президентский молодежный кадровый резерв – социальный лифт для талантливой молодежи
Создание справедливого общества	Общество Всеобщего Труда Первого Президента Казахстана - Елбасы Н.А. Назарбаева и Концепция «народного государства» Президента РК К.-Ж.Токаева
Понятие «Камиль-мусульманин»	Съезды лидеров мировых и традиционных религий в Казахстане

В 32-ом слове «Слов-назиданий» Абай говорит о важности образования в жизни. К примеру, «Когда вы изучаете науку, вы должны научиться знать правду, а не использовать свои знания, чтобы вступать в конфликт с кем-либо. Надеюсь помнить хорошо то, что ты знаешь, и надеюсь, что узнаешь то, что не знал... У человека есть два оружия для развития науки и образования, первое – мышление, обмен мнениями, второе – сохранить и защитить полученные знания».

Эти мудрые слова должны стать эталоном для нашей студенческой молодежи: быть гражданами с высокими морально-этическими, культурными и общечеловеческими

ценностями. Вот почему идеи мудрого Абая по-прежнему актуальны.

Полагаем, что Абай, будучи первым евразийцем, призывал не замыкаться лишь в своей культуре, активно учить языки, познавать мировую культуру, обогащать тем самым свои познания об окружающем мире.

Для наших авторов, политологов, международников, тюркологов и регионоведов, есть большой диапазон исследования наследия Абая Кунанбаева в широком поле политической науки.

*С уважением, главный редактор,
доктор политических наук,
профессор ЕНУ им. Л.Н. Гумилева
Нуртазина Р.А.*

XFTAP 11.01.61

Е.К. Қожбанхан, А.Д. Калдыбекова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

(E-mail: kozhbankhan@gmail.com, aidanakaldybekova@gmail.com)

«Постшындық» («Post-truth»), медиа және саясат

Аннотация. Мақалада «пост-шындық» немесе «пост-ақиқат» деп аударылатын «post-truth» терминіне түсініктеме беріліп, тарихи динамикасы мен термин генезисі және әлемдік тәжірибедегі орын алған мысалдары қарастырылған. Сонымен қатар, «пост-шындық» терминінің қаншалықты жаңа тұжырымдама екендігін анықтау мақсатында шындық пен ақиқат терминдерінің саяси философия тарихындағы орнына қысқаша шолу жасалған. Осы тұста, ежелгі грек философиясының логос (logos), этос (ethos) ve пафос (pathos) сияқты терминологиялық марицасы мен «пост-шындық» термині арасында эпистемологиялық және этимологиялық салыстырмалы талдау жасалған. Соның ішінде, Батыс елдері АҚШ пен Ұлыбританиядағы президенттік сайлау кампаниясында, Брексит референдумында жаңа медиа және ақпарат құралдары көмегімен жүзеге асқан пост-шындық феноменінің жарқын көрінісін баяндайды.

Түйін сөздер: пост-шындық, билік, жаңа медиа, логос, этос, пафос, ақиқат, қоғамдық сана.

DOI: <https://doi.org/10.32523/26-16-6887/2020-130-1-145-153>

Кіріспе. Алғаш рет американдық сценарист Стив Тесичтің «Ұлт» («*The Nation*») журналында жарық көрген мақаласында қолданылған постшындық термині Оксфорд сөздігі тарапынан «2016 жылдың сөзі» ретінде таңдалуының нәтижесінде басты медиа жасаушылар тарапынан да кеңінен қолданыла бастады. Ақиқат пен шынайы құбылыстардың сезім мен наным-сенімнің алдында маңыздылығын жоғалтқан және тобыр мен коллектив сананың жеке адам мен түсініп ұғынудың алдында жеңіске жеткен кезеңді сипаттайтын бұл термин АҚШ президентіне үміткер болып түскен Дональд Трамптың сайлау науқаны мен «Brexit» қатысты дискуссиялары барысында танымал бола бастады. Қазіргі уақытта бұл жаһандық құбылыс ретінде қалыптаса бастады.

Еуроаймақтағы дағдарыс, босқындар мәселесі және радикалды террористік әрекеттер нәтижесінде қатаң сынақтарға мәжбүр болып жатқан «Кәрі құрлық» және президенттікке үміткер болып түскен Дональд Трамптың сайлау науқаны барысында мүлдем басқа саяси атмосфера қалыптасқан АҚШ қазіргі уақытта постшындыққа қатысты терең, әрі кең дискуссияларға бай.

Пост-шындыққа қатысты дискуссияларды саралайтын болсақ, аталмыш қоғамдардағы экономикалық және адами даму деңгейлерінің жоғарылығына, қалыптасқан мәдени құндылықтарға, медиа құрылымдарындағы тұжырымдамалық және сапалық жетістіктеріне қарамастан негізгі мәселелер күмәнсіз бір-біріне ұқсас келеді: иммигранттар/шетелдіктер/азшылықтар, жұмыссыздық, экономикалық тұрақсыздық, медиа сенімсіздік, жалпы мағынада сенімсіздік, терроризм және ішкі дұшпан мәселесі, т.б.

«Brexit», Дональд Трамп және шексіз мифтер. Мысалға, Еуропа одағының тек мүше мемлекеттерге ғана емес, оның транс-атлантикалық қарым-қатынастарынан бастап Таяу шығыс мәселесіне дейін, тіпті Еуроодақтың болашағына өте қатты ықпал еткен және өте көп талқыландырылған тақырыптардың бірі «Brexit» мәселесін қарастырайық. Ұлыбританияның Еуроодақ мүшелігі мәселесі бойынша референдум өткізетіндігі мәлімделгеннен кейін, «The Times», «BBC» және «Daily Mail» секілді танымал бұқаралық ақпарат құралдары тарапынан мәселенің күн тәртібіне шығарылуымен қоса Еуроодақ мүшелігінің міндеттемелері мен

кері әсерлеріне қатысты жалған ақпараттар мен жаңалықтар қоғамда айтарлықтай резонанс тудырды. Бұл референдумға қатысты сауалнама нәтижелеріне қатты әсер ете бастады. Осы мәселеден кейін Еуропалық Комиссия егжей-тегжейлі зерттеу жұмысын жасап, британдық БАҚ-қа жауап берді. 400-ден астам жалған ақпарат пен хабарға контент талдау жасалған зерттеу жұмысында келесідей қорытынды жасалған: медиада азық-түлік, қоғамдық қызметтер, бизнес саласы, жұмыссыздық, Ұлыбританияның Еуроодақ бюджетіне қосқан үлесі сияқты жалған дәлелдерге негізген ақпараттық мифтер таратылуы болатын.

Дәл осы Brexit жағдайында болған сияқты, АҚШ-тағы президенттік сайлау кампаниясы барысында Трамп әрі оған қарсы оппозициялық фронт тарапынан алға тартылған негізсіз, бұрыс ақпараттар жиынтығы әлеуметтік медиа платформаларды және американдық БАҚ-ты хаос жағдайына алып келген болатын. Сондай-ақ, АҚШ-тағы әлеуметтік-саяси ахуал осы хаос шеңберінде жаңа бір пішін ала бастаған болатын. Хиллари Клинтонға ашық қолдау көрсеткен медиа орталықтары америка халқының жадында қалып қойған ең үлкен дұшпандарды естеріне сала отырып, Трампты Кремль сарайымен жасырын қарым-қатынаста екендігін алға тарса, Трамптың жақтастары таратқан мәлімдемелер мен сайлау алды программалары иммиграция, жұмыссыздық, Таяу Шығыс саясаты және «супер держава сипатын жоғалта бастаған Америка» мифтеріне негізделген болатын.

Қоғамдық пікірді анықтау мақсатында жасалған сауалнамалардың нәтижелерін теріске шығарып, жеңіске қол жеткізген Дональд Трамптың президенттігі, әсіресе әлеуметтік медиа платформаларының әлеуетін тиімді пайдаланған сайлау науқаны мен бұл науқанның мазмұны постшындық тұрғысынан да терең талдауды қажет ететін құбылыс болып табылады. Дәл осы тұста өте мұқияттылықты қажет ететін және «өтірік ақпараттың тобырға ықпалы» сияқты қарапайым сипаттама арқылы түсіндірілуі мүмкін болмайтын өте күрделі мәселе тұр.

Тарихқа көз жүгіртетін болсақ, көптеген саясаткерлер ұқсас әдістерді пайдалану арқылы, яғни жалған немесе бұрмаланған жаңалық пен ақпараттарды негізге ала отырып, үлкен массалардың қолдауына ие болуға тырысқан болатын. Бұл мәселе орталықтандырылған жүйеде көпшілік аудиторияға бағытталған ақпараттың тек тұтынушылары ғана бар және уақыт пен кеңістік, сондай-ақ материалды капиталға тәуелді медиа жағдайын көз алдымызға елестететін болсақ әлдеқайда түсінікті болар еді.

XXI ғасырда ақпараттың дәстүрлі өндірісі, таратылуы және тұтынылу процестеріндегі құрылымдық өзгерістері нәтижесінде әртүрлі ақпарат жүйелерінің бірігуінен пайда болған жаңа желіде және ақпараттың әрбір адамға қол жетімді болып табылатын әлдеқайда демократияландырылған жаңа жүйеде өмір сүреміз. Басқа сөзбен айтқанда, уақыт пен кеңістіктен тәуелсіз және күнделікті таратылатын түрлі жаңалықтар таратылымдарына тіркелген, саны күннен-күнге артып келе жатқан фактчекинг құралдарына және жаңа коммуникациялық технологияларға ие бүгінгі күннің қарапайым адамдары Парсы шығанағындағы соғысты радио мен теледидардан ғана көріп тындайтын пассив аудиториядан өте өзгеше болғанына қарамастан, тек бір дерек көзден ақпарат алуды жалғастырып келе жатыр.

Ақпараттың демократияландырылуы заманауи адамның жаңа әдіс пен технологиялар арқылы өмірдің әр алаңында белсенді қатысушы және актив тұлға болып қалыптасуына мүмкіндік бергеніне қарамастан, ақпараттың сапасы мен шынайылығына қатысты айтарлықтай проблемалар бар екені анық. Трамп сияқты қазіргі кездегі бірқатар популистік көшбасшылардың тез өсуінде рөл ойнайтын бір жақты медиа демонстрациялардың немесе «пропагандалардың» ықпалын есепке ала отырып, негізі қарама-қайшылықтады талдауымыз қажет.

Америка Құрама Штаттарының президенті Трамп өзінің алғашқы 100 күні ішінде Twitter парақшасында барлығы 858 жазба жазғаны анықталып отыр. Осы жазбаларды жақыннан зерделейтін болсақ, Трамп тарапынан айтылған сөздер мен тұжырымдар арасын-

да «көші-қон», «иммиграция», «әлеуметтік қамсыздандыру», «экономика» және «бюджет» сияқты сөздер көп қолданылған екен. Brexit науқаны барысында да дәл осындай ұғымдар қалай тиімді пайдаланылғандығын және бұл ұғымдарды пайдалану арқылы стратегиялық тұрғыдан халық арасында үрей ұялата отырып, әлеуметтік саяси шешімдерге қалай ықпал еткендігін бұған дейін де қарастырған болатынбыз.

Сонымен қатар, танымал сарапшы Тим Стоктың пайымдауынша, Трамп Twitter-де кез келген жазбаны бөлісу барысында төрт түрлі кейіпке ене отырып немесе төрт түрлі рөлді сомдай отырып, бұқара халыққа жолдау жасаған. (1) ойшыл дана адам ретінде, (2) наразылық білдіруші адам ретінде, (3) журналист, кез келген науқанды басқарушы менеджер ретінде және (4) соңғысы да саясаткер ретінде. Бұндай жағдайда Трампты тек қана саясаткер ретінде қарастырып бағалау және сынға алу, сондай-ақ үлкен дискуссияларға негіз болған баяндамаларын шындық/шындық емес контекстте қарастыру қате және толық емес болып табылады.

Пьер Бурдьёның «Телидидар туралы» («On Television») атты еңбегінде айтылғандай, адамның өз шеңберінің сыртына шығуы үшін бірінші шеңбердің шекараларынан асып түсуі қажет. Жаңа медианың дамуы нәтижесінде ақпараттың нақты дерек көзін бірден толықтай анықтау мүмкіндігі төмендейді. Бұл өз кезегінде түрлі адамдар тарапынан мақсатты түрде шынайы ақиқаттың қалағанынша өзгертілуіне және түрлі формаларда жорамалдануына жол ашады [1, 41 б.].

Сондықтан Трамп, Ле Пен және Тереза Мэй сияқты қазіргі саясаттың популист лидерлері бүгінгі проблемалар мен қорқыныштарды қоғамдық тарихтың анық тәжірибелеріне негізделе отырып, жаңадан интерпретациялайтын тарихшы, өткеннің ақиқатының мағынасын жаңадан жаңғыртатын және нені қалай ойлауымыз/түсінуіміз қажет екендігін көрсететін пікір қалыптастырушы лидерлер ретінде саясат сахнасына шығып отыр. Күнделікті өмірдің кез келген сәтіне әсер ететін бұл қорқыныш ішінде проблемаларға шешімдер ұсынатын популист лидерлер заманауи «көріпкел» немесе «әулие» сияқты қызмет атқарады екен.

Бұл тұрғыдан, саясаткерлердің рөлі белгілі бір кезеңдерде қоғамдық пікірге ықпал ету және одан қолдау табу үшін күш жұмсайтын қоғамдық қайреткер болудан гөрі мемлекетін әр уақытта бір рейтингке қол жеткізу және «like» жинау үшін басқаратын ток шоу жүргізушісіне айнала бастаған сияқты. Постшындықтың құрбаны болып табылатын сезімтал қоғамдардың шешім қабылдау механизмында логикалық ойлау процессінен гөрі эмоциялар маңызды факторы болып табылады.

Ежелгі Грециядан бастап ағартушылық дәуіріне дейінгі кезеңде шындық пен ақиқат мәселесі. ХХІ ғасырда медиа мен ақпараттың функциясы, танымдық төңкерістердің әсері мен билік-медиа арасындағы қарым-қатынас негізінде пайда болған «шындық» және «ақиқат» құбылыстары ең көп дискуссияға себеп болған тақырыптардың бірі.

Ақпарат, шындық және ақиқат сияқты мәселелер, шын мәнінде, алғашқы дәуірлерден бастады. Гераклит, Парменид, Демокрит және Анахагор сияқты ежелгі грек философтары «ақиқат дегеніміз не?» деген сұраққа жауап іздеуге тырысып, білімнің мүмкіндіктері, қайнар көздері мен шекараларын анықтауға барлық күш-жігерлерін жұмсаған болатын. Сократ, Платон және Аристотель болатын болса, бұл мәселені күн тәртібіне шығарып, егжей-тегжейлі зерттеген болатын [2, 36 б.].

Мысалға, Ежелгі грек ойшылдарының бірі және объективті ақиқат құбылысын қабылдамаған Горгий былай дейді: «Ақиқат жоқ, бар болса да танып білу мүмкін емес, танып білінсе де оны басқаға сипаттап беру мүмкін емес». Ал Протагор болса «Адам – барлық нәрсенің өлшемі, қанша адам болса соншалықты ақиқат бар» деген екен.

Шындық пен ақиқатты білімнің контекстінде саралаған Платон «Білім (эпистема) дегеніміз не?» деген сұрақпен басталатын Теэтет диалогында білімнің қайнар көзін зерттеген. Бұл зерттеудің нәтижесінде қоршаған табиғатты қабылдау және оны ұғыну

сезімнен тәуелсіз қалыптаспайтындығын алға тарқан болатын [3, 75 б.].

Абсолютті болмыс бар екендігін және оның абсолютті біліміне қол жеткізу мүмкін екендігін негізге алған Платонның айтуы бойынша, адамның сезім органдарына байланысты емес, айқын және анық ұғыну және түсіну түрі бар. Платон айтуынша, адам бір нәрсені жай ғана қабылдау арқылы үйренбейді, оны өзі тәжірибе жүзінде тауып, зерттеу нәтижесінде үйренеді. Олай болатын болса, білім адамның өзіндік қабілетінен туындайды және дамиды. Өздігінен және белгілі бір сәтте қол жеткізілетін бұл білімнің түрі ойға негізделген және объективті қарым-қатынастар барысында одан әрі тереңдейтін білім болып табылады.

Антика дәуіріндегі объективтілік, субъективтілік және ақиқат мәселелері кейінгі дәуірлерде адам болмысының табиғатына және қоғамның құрылымына қарай қолға алып, зерттелген болатын. Спиноза ақиқаттың не екендігіне емес, оның практикалық құндылықтарын талдауға ауырлық берген болатын. Спинозаның пайымдауынша, адамдар ақиқат пен шындықты жақсы көреді, өйткені ол өмір сүру, өздерін түсіну және шынайы табиғатымен үйлесімді өмір сүру үшін қажет [4, 10 б.].

Шындықтан әлдеқайда алыс, әртүрлі интерпретацияларға ашық, шекаралары жоқ шындық пен ақиқаттың қоғам ішінде қаншалықты қауіпті екендігін айтқан ағартушылық дәуірінің ойшылдары болса ақиқатты елемей немесе оған немқұрайлы қарау қоғамның бірлігін жоққа шығару деген идеяны алға тартты. Бұл тұрғыдан Иммануель Кант келесі пікірін білдірген: «Шындық пен ақиқат болмаса, әлеуметтік қатынастар мен байланыстар ешқандай құндылыққа ие емес» [5, 61 б.].

Тарихтың басынан бастап, адамзат болмысының маңызды бөлігін, тіпті белгілі бір құндылықтардың пайда болуына «елестетілген/қиялдан жасалған ақиқаттар» негіз болып отырған. Ғасырлар бойы маңыздылығын жоғалтпаған діндер, ақиқат ретінде қабылданатын ұлттық немесе империалдық мифтер мұның мысалы. Бұлар логос (ақылмен түсініп ұғыну) пен мифтік (аңыздарға негізделген) ойлау түрінің бірігуінен пайда болған «елестетілген/қиялдан жасалған ақиқаттардың» платформасында дүниеге келген. Шынында да, тарихта із қалдырған ең дамыған қоғамдардың тарихына үңілетін болсақ, елестетілген қиял-армандар миф пен сенімдерге негізделген өркениет тарихының қалыптасуында өте ықпалды болғандығын көреміз.

Осыны дәлелдерді негізге ала отырып, келесі сұрақты сұрау орынды болады: Пост-шындық феномені қаншалықты постиндустриалды қоғамға ғана тән құбылысы болып табылады?

Пост-шындық дегеніміз қаншалықты жаңа тұжырымдама? Қазіргі мағынасы және қолданысымен жаңа тұжырымдама ретінде пайда болған пост-шындық көп жағдайда «жалған ақпарат жиынтығының пайда болуын» қарастыратын құбылыс ретінде қалыптасты.

Жалған ақпарат деген құбылыс жаңа медиа құралдарының дамуымен қоса ең шарықтау шегіне жетіп отыр. Дегенмен, пост-шындық деген дәуірді тек қана жалған ақпараттардың айналамызды қоршауы деп түсіндіру мүмкін емес. Басқаша айтқанда, пост-шындық мәселесін шығу тегі әрі атқаратын функциясы тұрғысынан жалған ақпарат деген нәрсемен тең дәрежеде қарастыру мүмкін емес. Пост-шындық деп сипатталатын құбылыс антикалық дәуірден бері келе жатқан және бүгінгі күнмен ғана шектеліп қалған феномен емес екендігін алға тартқан жөн. Сондай-ақ, тек технология және медианың тар шеңберінде қарастыру да мәселені толықтай ашып бермейді. Себебі, жалпы айтқанда, ақиқат пен шындық сияқты жалған мен өтіріктің де қоғамда атқаратын функциясы туралы да сөз қозғауға болады.

Алғашқы модернизм кезеңінің ең көрнекті өкілі Фрэнсис Бэкон өзінің «Ақиқат туралы» атты тәжірибесінде осы мәселені қозғайды. Фрэнсис Бэконның пайымдауынша, адамның бойында жалған ақпаратқа деген табиғи, бірақ бұзылған бір құмарлық түрі бар. Бэконның табиғи деп сипаттап отырған құмарлық түрін көп жағдайда иррационал деп те түсіндірме беруге тырысқандар да бар. Себебі, «әр нәрсені білу» тек қана танымдық процесс емес, адам көп жағдайда бір нәрсені білу барысында құндылықтар мен мақсаттарды

да есепке алады [6, 1346 б.]. Трамп сияқты әлемнің түпкір-түпкірінде жеңіске жетіп жатқан популизмнің таралуына таңданып қарайтындар дәл осы құндылық пен мақсаттарға назар аудармағандары үшін көп жағдайда қателеседі.

Қысқасы, қиял-ғажайып оқиғалар, қорқынышты әңгімелер, хикаялар және «өзгелер» («others») дискурсына негізделген саясат үстемдік құрған ХХІ ғасырда легитимизацияның негізгі әлеуметтік және мәдени компоненттеріне баса назар аударылмайтын болса бұл қоғамға қаншалықты қауіп алып келетіндігі айдан анық. Демек, бұл проблемадан шығу жолдарын шешпестен бұрын, наным-сенімге және қоғамдық ақиқаттың қалыптасуына алып баратын жолдарды қарастыру маңызды мәселелердің бірі болып табылады.

Миф, билік және медиа. Мифтердің белгілі бір жетістіктерге қол жеткізуі мен қоғамда әсер ету күш ретінде қалыптасуы риториканың күнделікті өмірмен ғана шектеліп қалуымен тығыз байланысты.

Мифтердің де биліктің де риториканы пайдалуының үш негізгі әдісі бар: логос (logos), этос (ethos) ve пафос (pathos) [7, 7 б.]. Ежелгі грек тілінде ақыл, ой және түсінік сияқты феномендерді сипаттайтын логос қоршаған әлемге белгілі бір мағына беріп, оны ұғыну барысында ақылдың және логиканың шеңберінен шықпауға, сондай-ақ қарсы тараппен дискуссияға түскен жағдайда тек қана ақыл мен логикаға басымдылық беру туралы нұсқаулық береді. Мораль, ізгілік сияқты категориялар шеңберінде мәселені қарастыратын этос болса тыңдаушының мінез-құлқына және абыройына қарай, түйсігіне байланысты әрекет етуге тырысады. Және соңғысы, құмарлықты және сезімдерді білдіретін пафос болса сезімдерді қоздыруға және оны қозғалысқа алып келуді мақсат етеді. Пафостың тағы бір ерекшелігі, баяндамашы адамның не сөйлегенінен гөрі оны қалай сөйлегеніне баса назар аударады.

Ұзақ уақыт бойы логос, дін және тарих арасындағы қарама-қайшылықтар аясында белгілі бір түсінікке ие болғаны үшін қоғам мен саясат қатынастарында үнсіз қалған мифтер мәдени қызметтерінен бөлек, шынайы ақиқат ретінде қайта қалыптаса отырып, сенуші адамдардың өмірінде үлкен өзгерістер алып келген болатын. Осы себепті, мифтер билік және қоғам қатыстарын, саяси ұйымдасуды түсіну үшін өте маңызды элемент болып табылады [8, 117 б.].

Адамның табиғаты контекстінде риторика, саясат және тарихты зерттеген ХVІІ ғасырдың италияндық философы Джамбаттиста Вико өзінің «Жаңа білім» атты еңбегінде адамзат тарихындағы ақиқатты түсінігінің мағынасы мен қолданысын дәлме-дәл мифтерге қолдаған. Джамбаттиста Виконың пайымдауынша, барлық адамдардың тарихы аңызбен, яғни хикая мен мифтен басталады [9, 11 б.]. «Елестетінген/қиялдан жасалған ақиқат» ретінде қалыптасқан мифтер жалған өтіріктерден мүлдем басқаша және адамдардың басым көпшілігі сенетін нәрсе. Барлығына ортақ болған бұл сенім өміршенді болатын болса, елестетінген/қиялдан жасалған ақиқат қоғамда белгілі бір күшке ие болуын жалғастыра береді.

Джамбаттиста Вико өзінің «Жаңа білім» атты еңбегінде дұрыс ақпаратқа қалай қол жеткізу және қай жерден бастау керек екендігін үйреніп, білу үшін адамзат ойлап тапқан және жасап шығған барлық нәрсені зерттеу қажет екендігін айтқан. Осылайша, адамзат ойлап тапқан әр нәрсенің барлығы зерттеуге тұрарлық екендігін көрсетуге тырысқан. Осы арқылы халықтардың мәдениеттерін негізге ала отырып, мифологияларды, дастандарды, ауызекі өлеңдерді зерттеу нысаны ретінде алған болатын.

Осыған ұқсас мифтердің қоғамда атқаратын функцияларына басымдылық берген ХVІІ ғасырдың тағы да бір ойшылы Роберт Гук болса талқылануы қажет сұрақ мифтің шындық па әлде жоқ па деген мәселе емес, ол арқылы қандай мақсат көзделгендігі маңызды екендігін алға тартқан екен [10, 520 б.].

Шындығында, қоршаған әлемді түсіндіріп сипаттайтын және күнделікті өмірге сіңісіп кеткен мифтерді адамдардың күнделікті өмірлерін қайтадан жаңғыртып,

қоғамдық құрылымның жаңадан қалыптастыруы арқылы таптық айырмашылықтарды нормализациялайтын және билікті легитимді қылатын құрал ретінде де қарастыруға болады. Эмиль Дюркгейм миф, қоғам және билік арасындағы қарым-қатынасты қоғамдық өмірдің одан әрі жалғасуына мүмкіндік беретін қажеттілік ретінде сипаттайды. Оның айтуынша, қоғамдық өмірде мифологиялық символдар да аса маңызды рөл атқарады [11, 76 б.].

Қоғамда адамдарды белгілі бір мақсатта жұмылдыратын ең тиімді тетіктердің бірі - ежелгі дәуірде интеграцияны қамтамасыз еткен мифтер болып табылады. Осыған орай, миф пен биліктің арасындағы қарым-қатынасты қоғамның ішінде жүзеге асыратын қызметтері мен халық арасында тұтастықты қамтамасыз етуде қосатын үлесі контекстінде қарастыру қажет [12, 69 б.]. Себебі хикая немесе миф қоғамда биліктің орнығуы үшін фундамент қалыптастыратын болса, екінші жағынан қоғамды сол биліктің тікелей нысанына айналуына мүмкіндік береді.

Медиа арқылы мифтің таралуы және билік үшін күрес. Қоғам, медиа және билік арасындағы қарым-қатынас бұқаралық коммуникацияның ең алғашты түрлерінің бірі болып табылатын мифтердің қоғамда атқаратын тарихи рөлі де ұқсас. Бұқаралық коммуникация құралдары арқылы «қасиетті құндылықтардың» тұрақты түрде қайтадан жаңғыртылуы және оның тұтынылуы күннен күнге артып келе жатыр. Бүгінгі күні медиа қоғамда әлеуеттің, тотальды бақылаудың және жаңашылдықтардың құралы болып қалыптасты. Басқа сөзбен айтқанда, медиа қоғамда идеологиялық инвестиция жасайтын және ақпараттардың өңделуі мен таралуына жауап беретін билік өзіне айналып отыр [13, 8 б.].

Индустриалды қоғамға дейінгі кезеңдерде коммуникациялық құралдар мен технологиялар әзірге дамымай тұрған уақытта діннің әлеуметтендіру әлеуеті бірінші баспаға, кейін бұқаралық коммуникация құралдарының дамуымен медиаға көшкен болатын. Осыдан бастап, ақпараттың ағысы бұрынғыдай діни құрылымдар арқылы емес, медианың тікелей өндірген және оны халыққа ұсынған символдары арқылы жүзеге асырыла бастады. Медиа дискуссиялық программалар, эксперттік сұхбаттар, деректі фильмдер, сериалдар, кинолар және рекламалар арқылы күнделікті жаңа символдар қалыптастыруда. Сонымен қатар, бұл символдар дәстүрлі діндерде болған сияқты, табиғаттан тыс трансцендентті болмыстармен сипатталуда және бұл адамдардың сезімдеріне тікелей әсер ететін драматикалық атмосфера қалыптастыруда. Бірақ, бұл жердегі ең басты мәселе, медианың «арғы өмірдің» қасиеттілігін алға тартып, оны жұртшылықтың қызметіне ұсынуы болып табылады. Нәтижесінде, паранормалды наным-сенімдер адамдардың күнделікті өмірлеріне араласа бастайды [14, 8 б.].

Бұқаралық коммуникацияның күші мен өзіне тән мифтерін қалыптастыра білу әлеуеті бірнеше рет байқалған болатын. Бұны радио театры дәуірінде Орсон Уэллс жетекшілік еткен «Әлемдер соғысы» атты қойылымнан кейін Нью-Йорк тұрғындарының байбаламға беріліп, жан-жаққа қашқандығы жөнінде жаңалықтар газет беттерінде жарық көрген болатын [15, 7 б.]. Осы сияқты стратегиялық тұрғыдан мақсатты түрде халық арасына енгізілген мифтік хикаялар да баршылық. Мысалы өте мықты PR маманы болған Эдвард Бернейс әйелдердің темекіні тұтыну көрсеткішін өсіру мақсатында 1929 жылы Нью-Йоркта өткен Пасхаль шеруінде бір топ бойдақ модель қыздың қатысуымен «бостандық факелы» атты акция ұйымдастырып, барлық модель қыздарға халықтың алдында темекі шектірткен болатын [16, 45 б.]. Ақылға емес, тікелей сезімге әсер ететін «бостандық факелы» мифының бұқаралық коммуникация арқылы таратылуы нәтижесінде әр адамның ойы мен болмысы өзгеріп, әрекетке көшкен болатын.

Сонымен қатар, ақиқаттың объективтілігі мен өзгермейтін табиғатын алға тартқан ағартушы дәуірінің ойшылдары және модернистік ойлау құрылымы өркениеттердің дамуында кем болса да рационал ойлау сияқты үлес қосқан мифтік ойлау және бұл мифтік ойлау түрінің өнімі болып табылатын мифтерді елемеді де, есепке де алмады. Білім мен құндылықтарды өткен тарихтан іздеген және оны мифологияға айналдырған парадигманы

тарихтың беттерінде қалдыруға тырысты. Болашақты тарихтың өткен шағында емес, болашақ тарихты қалыптастыратын бүгіннің және болашақтың субъектілерінде екендігін алға тартқан болатын [17, 76 б.]. Білім мен технология саласындағы төңкерістер жоғары бағаланып жатқанда, өзгермейтін табиғаты бар «ақиқат» және бұл ақиқатты ұғынған «ақыл» барлық құндылықтардан үстем деп саналған болатын. Қазіргі уақытта адамзат картезиан дуализміндегі ақылға басымдылық берілген, сондай-ақ ғылыми ақпарат пен ақиқатты ең жоғарғы құндылық деп санаған дәуірдің ең шарықтау шегінде өмір сүріп отыр.

Фашизм, холокост, Хиросима мен Нагасакиге атом бомбаларын тасталуы сияқты адамзат тарихындағы күрделі мәселелерден кейін рационалдылық өте жоғары бағаланған бұл дәуір Ульрих Бек (1992) және Энтони Гидденс (1994) сияқты постмодернист ойшылдар тарапынан «риск» қоғамы деп сипатталып, сын айтылған болатын. Соңғы уақытта адамдардың шындық әлемінен алыстау үрдісі және олардың манипуляцияға бейімділігі бірте-бірте артып келеді. Жаһандану және ақпараттық технологиялар бұл процесті тездететін екі маңызды фактор болып табылады.

Ақпараттың ең үлкен қалыптастырушысы және оны таратушысы болып табылатын медиа және әлеуметтік желінің орасан зор ықпалы нәтижесінде мифке қайтып оралу процессі жүзеге асып келе жатыр. Бұл дұрыс пен бұрыстың, ақиқат пен жалғанның арасындағы шекаралардың біртіндеп жойылып кетуіне себеп болады. Осы жағдайды тиімді пайдаланған топтар халықты жалған ақпараттар арқылы белгілі бір мақсатта жұмылдыра отырып, өздерінің жеке мүдделерін барлық халықтың мүддесі сияқты ұсынуға тырысады.

Қорытынды. Твиттер бостандықтың қамалына, Инстаграм өзінді және өз тауарынды реализациялау алаңына, Фейсбук болса қоғамдық пікірдің агорасына айналған уақытта кез келген адам жаңалық жасаушы, оны таратушы болып отыр. Жоғарыда аталып кеткендей, ақиқат және ақиқатты ұғыну бұлыңғырланған ортада барлығына өтімді универсалды шындық пен ақиқат туралы сөз қозғау мүмкін емес.

Рационалды ақпараттың орнын сезімтал ақыл мен жанашыр көңіл алған дәуірде кез келген ақпаратқа кез келген уақытта, кез келген жерде еркін түрде қол жеткізе алу сезімімен қоса, сеніммен сүйенуге болатын нақты фактілер де жоғалып кеткен сияқты. Кез келген уақытта кез келген нәрсе жаңадан интерпретациялануы мүмкін, әртүрлі ақпарат контекстке қарай жаңадан түсіндірілуі мүмкін және ақпараттар түрлі жаңашылдықтар нәтижесінде жаңадан жаңғыртылуы мүмкін.

Әдебиеттер тізімі

1. Bourdieu P. Televizyon Üzerine / P. Bourdieu. – İstanbul: YKY, 1997. – 102 p.
2. Tepe H. Platon'dan Habermas'a Felsefede Doğruluk ya da Hakikat / H. Tepe. – Ankara: İmge, 2003. – 224 p.
3. Kılıç C. John Locke: Bilginin Kaynağı ve İdeler Sorunu // Ekev Academic Review – 2014 – V.27. № 5. – P: 70-87.
4. Lord B. Spinoza Beyond Philosophy / B. Lord. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012. – 224 p.
5. Kant I. The Science of Right / I. Kant. – London: Digireads, 2001. – 90 p.
6. Cihan M. Giambattista Vico: Tarihsel Bilgi ve İnsan Doğası Sorunu // International Journal Of Turkish Literature, Culture, Education – 2015 – V.4. № 7. – P. 1339-1352.
7. Green S., Edward Jr. A rhetorical theory of diffusion // Academy of Management Review – 2004 – V.29. № 4. – P. 78-106.
8. Foster H. Postmodernism: a Preface. Postmodern Culture / H. Foster. – London: Bay Press, 1993. – 224 p.
9. Vico G. Yeni Bilim / G. Vico. – Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2007. – 527 p.
10. James T. Theory, Pragmatism and Truth: Post-Modernism in the Context of Action // Canadian Journal Of Sociology – 1992– V.17. № 2. – P. 705-730.
11. Sue J. Truth and Social Relations: Durkheim and the Critique of Pragmatism // Durkheimian Studies – 2004– V.10. № 1. – P. 70-86.
12. Fuchs C. Critical Theory of Communication: New Readings of Lukács, Adorno, Marcuse, Honneth and Habermas

in the Age of the Internet / C. Fuchs. – London: University of Westminster Press, 2016. – 230.

13. Dijk T. Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım, Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji, haz / T. Dijk. – İstanbul: Su Yayınevi, 2003. – 346.

14. José M. Somatic Markers, Rhetoric, and Post-truth // *Frontiers In Psychology* – 2017– V.26. № 8. – P. 60-71.

15. Goodman D. Radio and the Intelligent Listener: The War of the Worlds Panic / D. Goodman. – Oxford : Oxford University Press, 2011. – 345.

16. Edward B. Biography of an Idea : The Founding Principles of Public Relations / B. Edward. – New York : Open Road Media, 2015. – 1227 p.

17. Harvey D. The condition of Postmodernity / D. Harvey. – Oxford: Blackwell Oxford, 1990. – 388.

Е.К. Кожбанхан, А.Д. Калдыбекова

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

«Пост-правда» («Post-truth»), медиа и политика

Аннотация. В статье рассматриваются значение термина «post-truth», который переводится как «пост-правда» или «пост-истина», примеры исторической динамики и генезиса термина, а также примеры из мировой практики. Кроме того, для определения концепции пост-правды был сделан краткий обзор термина «истина» в истории политической философии. Произведен эпистемологический и этимологический сравнительный анализ между терминологическими матрицами древнегреческой философии, таких как логос (logos), этос (ethos) и папа (pathos), и термином пост-правда. Изучается появление феномена пост-правды с помощью инструментов новых медиа и средств массовой информации в западных странах, в частности, президентская избирательная кампания в Соединенных Штатах и референдум Брексит в Великобритании.

Ключевые слова: пост-правда, власть, новые медиа, логос, этос, пафос, истина, общественное сознание.

E.K. Kozhankhan, A.D. Kaldybekova

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

Post-truth, media and politics

Abstract. The article considers the meaning of the term “post-truth”, historical dynamics and the genesis of the term, as well as examples from world practice. In addition, to define the concept of post-truth was made a brief review of the term truth in the history of political philosophy. An epistemological and etymological comparative analysis was made between the terminological matrices of ancient Greek philosophy such as logos, ethos, pathos and the term post-truth. The emergence of the phenomenon of post-truth is studied with implementation of new media and mass media in Western countries, in particular, the presidential election campaign in the United States and the Brexit referendum in the UK.

Keywords: post-truth, power, new media, logos, ethos, pathos, truth, public consciousness

References

1. Santucci A. Gramsci'yi Anlama [Understanding Gramsci] (Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2011). [in turkish]
2. Dmitriyeva N. A., Chichin Y. S. *Intelligentsiya ili intellektualy? Sistematicheskoye znacheniye ponyatiya «gli intellettuali» v filosofii Antonio Gramshi* [Intelligentsia or Intellectuals? The systematic meaning of the concept of “gli intellettuali” in the philosophy of Antonio Gramsci], *Vestnik. LGU imeni A.S.Pushkina* [Bulletin of Leningrad State University named after A.S. Pushkin], 2(2), 35-45 (2013). [in Russian]
3. Gramsci A. *Hapishane Defterleri* [The Prison Notebooks] (Belge Yayınları, İstanbul, 1997). [in turkish]
4. Forgacs D. *Gramsci Kitabı Seçme Yazılar* [Gramsci Book Selection Articles] (Dipnot Yayınları, İstanbul, 2010).

[in turkish]

5. Karacasulu N. Hegemonik Düzen Tartışmaları ve Eleştirel Görüşler [Hegemonic Order Discussions and Critical Views], Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11 (4), 53-71 (2009). [in turkish]
6. Yetiş M. Gramsci ve Aydınlar [Gramsci and Intellectuals], Mülkiye Dergisi, XXVI (236), 217-245 (2002). [in turkish]
7. Manheim K. Ideologiya i utopiya [Ideology and Utopia] (Yurist, Moscow, 1994). [in Russian]
8. Gramsci A. Selection From The Prison Notebooks (Lawrence and Wishart, London, 1971).
9. Portelli H. Gramsci ve Tarihsel Blok [Gramsci and Historical Block] (Savaş Yayınları, Ankara, 1982). [in turkish]
10. Choudray K. Gramsci's Intellectuals and People's Science Movement, Economic and Political Weekly, 49 (25), 742-744 (2014).
11. Hawley J. Antonio Gramsci's Marxism: Class, State And Work, Social Problems, 27 (5), 584-600 (1980).
12. Bernstein R. Praxis And Action Contemporary Philosophies Of Human Activity (University Of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1971).
13. Gramsci A. Hapishane Defterleri Seçmeler [Selection From The Prison Notebooks] (Onur Yayınları, İstanbul, 1986) [in turkish].

Авторлар туралы мәлімет:

Калдыбекова А.Д. - Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің «Саясаттану» мамандығының докторанты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Қожбанхан Е.К. - Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің «Саясаттану» мамандығының докторанты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Kaldybekova A.D. – PhD student of political science, L.N.Gumilyov Eurasian National University, Yanushkevich str. 6, NurSultan, Kazakhstan.

Kozhbankhan Y.K. – PhD student of political science, L.N.Gumilyov Eurasian National University, Yanushkevich str. 6, NurSultan, Kazakhstan.